

ג-ד. עולה פסולה אין בה הפשט וניתוח, אלא שורפה בעורה (ונתח אותה). ואפילו כאשר עלתה על המזבח ואינה יורדת ממנו – אין מפשיט ומנתח.

עולה שנזבחה שלא לשמה, אעפ"י שלא עלתה לבעליה לשם חובה, טעונה הפשט וניתוח (כן דרשו בתורת כהנים ויקרא).

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אם חל בה הפסול לאחר הזריקה, הואיל והיה לה שעת כושר – יפשיטנה, ועורה לכהנים. ויעשה כן בראש המזבח ולא יורידנה, כי אז לא יוכל שוב להעלותה. [רבי (להלן קד) חולק וסובר שאין הפשט וניתוח אפילו חל הפסול לאחר הזריקה. וכן הלכה (רמב"ם פסוה"מ יט, ט).]

וצריך להוריד את הקרביים להדחה ואסור להשאירם בפרשם על המזבח, ושוב אסור להעלותם. ולכך צריך להדיחם אע"פ שדינם להשרף – שלא יהו קדשי שמים מוטלים כגבילה.

הרמב"ם השמיט דין הורדת הקרביים להדיחם בפסולים שעלו, ורק בכשרים כתב שמורידם ומדיחם וחוזר ומעלם. וע' בשפת אמת שצידד שכאשר אינו מפשיט ומנתח אין צריך הדחה, מפני שאין הפרש גלוי לעין. וכ"כ בזבח תודה.

ה. בהמה בעלת מום שעלתה על המזבח – תרד (תנא קמא, ור"ח סגן הכהנים בשם אביו). ולדברי רבי עקיבא, מומים שאינם פוסלים בעופות, וקדם ההקדש למום – לא תרד.

לפי פירוש אחד בגמרא, היה נוהג אביו של רבי חנינא סגן הכהנים לדחותם מעל המזבח כלאחר יד ולא בגלוי, משום בזיון קדשים.

יש אומרים שזה רק באותם מומים הכשרים בעופות ושקדם הקדשם למומם, אבל מחוסרי אבר או מומין שקדמו להקדש – נדחים בגלוי (הגר"ס). ויש שצדדו בזה (ע' יד דוד; שפת אמת; זבח תודה).

והרמב"ם השמיט דין זה, להדחות כלאחר יד (וע' תוי"ט, שפ"א וז"ת).

ו. רבה ורב נחמן בר יצחק הוכיחו מהברייתות [לפשוט ספיקו של רבי ירמיה] שעוף שנרבע פסול למזבח, ואעפ"י שאין במינו 'רובע'.

ז. תנן, כשם שאם עלה לא ירד, כך אם ירד – לא יעלה. ואמר עולא שאם כבר משלה בהן האור (כל שהוא. רש"י ורי"ד. וע' חזו"א יט, לב; חלקת יואב ח"ב צו) – יעלו.

התוס' (פו. ד"ה וכולן) צדדו שאין זה חובה אלא רשות. והעלו אפשרות אחרת, שמא זה רק כשאדם הורידם אבל פקעו מאליהם – לא יחזיר.

דפים פה – פו

קלז. א. אלו חלקים בבהמת הקרבן עולים אל המזבח רק כל עוד הם מחוברים אליה?

ב. עצמות וגידיים ודומיהם, מה דינם כאשר פרשו מן הבשר, לענין עלייתם למזבח והורדתם ממנו?

ג. מה דין העצמות וכו' שפרשו מן הבשר לפני זריקה ולאחריה – לענין דין מעילה?

א. הצמר שבראשי הכבשים, השער שבוקן התישים, העצמות והגידיים הקרנים והטלפים, הריהם עולים על המזבח כל זמן שהם מחוברים לגוף (והקטיר הכהן את הכל המזבחה). פרשו – לא יעלו. כן סתמה משנתנו. וכמה שיטות יש בדבר, וכדלהלן.

לכתחילה אסור לחלוץ העצמות מן הבשר (כ"כ הרמב"ם. וע' שפ"א).

ב. פרשו מן הבשר; -

לדברי רבי לא יעלו על המזבח, ואפילו הם בראש המזבח - ירדו (ועשית עלתיך הבשר והדם). ולדברי חכמים בבביתא, אפילו פרשו (לאחר זריקה. עפ"י קרן אורה וחזו"א) - יעלו.

א. כן שיטת רש"י, וכ"כ אחרונים בדעת הרמב"ם. וסתם משנתנו דלא כחכמים. והר"י בתוס' פרש שגם לחכמים לא יעלו כשפרשו אם אינם על המזבח, ורק כשהם על גבי המזבח לא ירדו, ומשנתנו כחכמים.

והנצי"ב בחידושו פרש שגם לרש"י אם הם על הקרקע לא יעלו לכו"ע, ורק על המזבח נחלקו חכמים.

ובספר קרן אורה צידד שאם פרשו מהבשר על הקרקע והעלם על המזבח - ירדו אף לחכמים, ורק כאשר פרשו מעל המזבח אמרו חכמים לא ירדו. ולרבי אפילו פרשו על המזבח - ירדו. וכ"כ החזו"א (יט, מא). וע' שיטמ"ק.

עוד מ' בתוס' לצדד שלפי רבי אלעזר, לחכמים יעלו רק כשפרשו קודם זריקה, אבל פרשו לאחר זריקה - הזריקה התירתם. ובשפת אמת תמה על כך.

ב. הרמב"ם פסק שעצמות שפרשו לא יעלו, ואם עלו - ירדו (פסוה"מ ג, טז). [והאחרונים הנ"ל מפרשים שפסק לחכמים ובפרשו למטה, אבל פירשו על המזבח - לא ירדו. וכ"כ באבן האזל מה"ק ו, ד].

אם משלה בהן האור (כלשהו. רש"י), לפי דעת אמוראים אחת (רב חנינא מסורא בפרוש דברי עולא) - אפילו לדברי רבי יעלו (נעשו לחמו של מזבח). ולרב מרי אין הדין כן.

פרישה לכיוון המערכה (על גבי המזבח. תוס') - אמר רבי זירא: אינה נחשבת פרישה, אלא הקרבת עיכול. ויש מפרשים לפי גרסת רש"י, שרבה חולק על רבי זירא בדבר. ע' צאן קדשים וחק נתן.

ג. דין מעילה בעצמות וגידים של קרבנות שפרשו מהבשר ואינם עולים על המזבח; -

קודם זריקת הדם יש בהן מעילה - בקדשי קדשים. [אבל קדשים קלים אין בהם תורת מעילה קודם זריקה כלל].

פרשו קודם זריקה ונזרק הדם; לרבה, הותרו לכל שימוש ויצאו לחולין (גזרה שוה לו יהיה מאשם שעצמותיו מותרות לכהנים כבשרו). ולרבי אלעזר (לגרסת רש"י) יש בהם מעילה לעולם, שכיון שהיו מופרשים מן הבשר בשעת הזריקה, אין הזריקה מתירתן. (ויש גורסים בדברי רבי אלעזר 'מועלין בהם עד זריקה', ואין חולק בזה על רבה. עתוס').

צמר שנתלש מהקרבת מחיים, כתבו התוס' (בכורות כו.). שלאחר זריקה דינו כעצמות והותר מהתורה [מלבד לרבי אלעזר לגרסת רש"י]. ויש מי שכתב שבזה הכל מודים שלא נותר מפני שנתלש מחיים, ואינו דומה לעצמות שפרשו לאחר שחיטה, וכבשר שפרש מן הדם שניתר בזריקת הדם (עפ"י משיב דבר י"ד נח).

פרשו לאחר זריקה; בקרבנות הנאכלים, אין בהן מעילה (כשם שבשרם הותר לכהנים לאחר הזריקה ואין בו מעילה). בקרבן עולה - לרבה, מועלים בהם לעולם, שקבעתם הזריקה למזבח. ולרבי אלעזר - אין בהם מעילה דאורייתא (לו יהיה מאשם), אבל אסור להנות מדרבנן.

הרמב"ם (מעילה ב, יב) פסק כרבה שעצמות העולה שפרשו קודם זריקה - הזריקה מתירתן. פרשו לאחר זריקה - יש בהן מעילה לעולם.

דף פו

קלח. מה דינם של הדברים דלהלן שפקעו מעל גבי המזבח?

א. אברים.

ב. גחלים.

ג. עצמות וגידים (שעלו מחוברים), וכל הפסולין שעלו על המזבח ודינם בלא ירדו.

א. אברים שפקעו מעל גבי המזבח; אם יש בהם ממש שלא נשרף – יחזיר לאש. אין בהם ממש – אינו מחזיר. במצב ביניים, שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולם ועדיין לא נעשו פחם אלא הם כעצים יבשים – קודם חצות יחזיר. לאחר חצות לא יחזיר. כן דרשו מהמקראות, שחצות לילה קובע לענין הקטרה.

כאשר דינם לעלות על המזבח – מועלים בהם. כשאין דינם לעלות – אין מועלים בהם.

א. לפרוש התוס' (במגילה כא.) לאחר חצות, אסור להעלות אברים שלא משלה בהם האור (ע' דובב

מישרים ח"ג קכג).

ב. אברים שפקעו ממקום המערכה ועדיין הם על המזבח, אף לאחר חצות יחזירם לאש (ע' מעילה

ט; לקוטי הלכות. ואף לאחר עלות השחר – כדברי תוס' ישנים יומא מה. ד"ה ואחת).

ג. אם לא פקעו מהמזבח, משמע שאף לאחר חצות יש בהן מעילה (קרן אורה).

פקעו והחזירם – אין נהגין מהם אבל אין בהם מעילה (חזו"א כ (ב), ג).

ב. גחלת שפקעה – לא יחזירנה, שכבר נתקיימה מצות הקטרה. [עדיין היא על המזבח – יחזירנה למערכה (מעילה ט:). גחלת של אימורין שפקעה מע"ג המזבח, עד שלא נתרם הדשן – חייב להחזיר. אבל לא גחלת

עצים (עפ"י רש"י מעילה שם. אולם בתוס' שם מ' שמשום תה"ד א"צ להחזיר. וצ"ע)].

לפרוש אחד בתוס', אסור להוציא גחלת לוחשת מהמערכה, אפילו לאחר תרומת הדשן. ולא

העלו לתפוח אלא גחלים עוממות שכבר נתעכלו. ולפרוש אחר מותר לסלק גחלים לוחשות

לתפוח [ומשם החוצה] מחצות, אבל אם רוצה להניחן במקום המערכה למרק מצוותן – עדיין

מצוותן עליהן, הלכך יחזיר כשהם על המזבח.

ג. גידים ועצמות שפקעו – לא יחזיר (ועשית עלתיך הבשר והדם – עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי גידים ועצמות).

א. פרש"י: אין צריך להחזיר. ומשמע שאם רוצה – מחזיר. כן צדדו בתוס'. וב'זבח תודה' פקפק

בדבר.

עוד צדדו בתוס' שכל זה דוקא כאשר נתעכלו קצת, אבל אם לא נתעכלו כלל רק האור משלה

בהן קצת – יעלו.

עוד צדדו שלא אמרו 'לא יחזיר' אלא כשנפקעו מעצמן, אבל הורידם אדם – יעלו.

ב. רש"י כתב שהוא הדין לכל אותם הפסולין שאם עלו לא ירדו, אם פקעו מהמזבח – לא יחזיר.

ויש חולקים וסוברים שדינם של אלו להחזיר, כיון שמשלה בהן האור נעשו לחמו של מזבח.

כל האמור כשפקעו מעל גבי המזבח, אבל פקעו מהמערכה ועודן על המזבח – מצוה להחזירן

למערכה למרק הקטרתן. ויש מתירים לסלקן מן המזבח לצורך אם נעשו 'שרירי' (ע' מעילה ט;

חזו"א כ (א), ב; קמא לו. וע"ש בסי' יט סוף סקמ"ג).

קלט. א. אימתי זמן תרומת הדשן?

- ב. בשר שנתקשה באש ועדיין לא נעשה פחם, האם ניתן לסלקו מעל המזבח או לתרום ממנו 'תרומת הדשן'?
- א. בכל יום תורמים את המזבח בקרות הגבר, או בסמוך לו לפניו או לאחריו. ביום הכיפורים – מחצות (משום חולשת הכהן הקדימו לתרום). ברגלים, שהקרבת מרובים – מאשמורה הראשונה. הכל כפי מדת הצורך שראו חכמים, שמדין תורה כל הלילה כשר לתרומה ומסר הכתוב בידיהם קביעת זמן התרומה (כל הלילה עד הבקר... והרים – תן בקר [נוסף] לבקרו של לילה, להרמה).
ראה פרטים נוספים ביומא כ.

- ב. בשר שנתקשה כעץ, מחצות הלילה דינו כאפר ואפשר לסלקו על גבי התפוח והחוצה. כן היא שיטת רש"י. ונקטו התוס' במסקנתם כדעה זו. ואולם כתבו שעדיין אינו בגדר 'דשן' ולכך אינם כשרים לתרומת הדשן, אך כשר לסלקו החוצה כי כבר נעשית מצוותו.

דף פז

- קמ. א. אברים הקשים כעץ שפקעו מעל המזבח קודם חצות והוחזרו לאחר חצות או אחר עמוד השחר – האם ומתי נידונים כ'מעוכלים' לענין שאם יפקעו לא יחזירם ולענין דין מעילה?
- ב. האם לינה מועלת בראשו של מזבח, ומאי נפקא מינה?
- ג. לענין מה כלי שרת מקדשים את הפסולים?
- ד. קרבן שנתקבל דמו על ידי פסולי עבודה ונזרק על המזבח ע"י כשרים – האם אימוריו נקטרים?
- ה. האם אויר מזבח כמזבח, וכן אויר כבש? אלו נפקותות מבוטאות בסוגיא בשאלה זו?
- ו. מהי שאלת 'יש חיבור לעולין או אין חיבור'?
- ז. מהם האופנים האפשריים למחשבת 'חוץ לזמנו' שתפסול בעולת העוף?

- א. מסקנת הסוגיא (כדברי רב יוסף וכפי שאמר רבי חייא בר אבא וכן שנה בר קפרא) היא שחצות הלילה עושה 'עיקול' אף לאברים שאינם על המזבח, הלכך אין חייב להחזירם ואין בהם מעילה. ואם החזיר, הגם שיצאו מידי מעילה מ"מ אסור להנות מהם (לפרש"י מדרבנן וי"מ מדאורייתא. עתוס').
ואם לא החזיר – יתכן שאסור להנות מדרבנן, ויתכן שמותר (עפ"י זבח תודה).
ואולם אברים שמנים אעפ"י שהוקשו שומנם מעכבם מליעשות דשן, ובהם נחלקו רבה ורב חסדא (כפירוש אביי) מהו הזמן שעושה 'עיקול' – האם חצות לילה שני (רבה). ובין אם עלו על המזבח קודם עלות השחר או אחרי כן, או עמוד השחר של אותו יום, ואם הוחזרו על גבי המזבח רק לאחר עלות השחר, שוב אינם מעוכלים לעולם עד שיעשו דשן (רב חסדא).
הרמב"ם השמיט דין שמנים (וע' קרן אורה).

- ב. לדברי רבה, אין לינה מועלת בראשו של מזבח, הלכך אברים [שלא נתעכלו] שהיו בעלות השחר על המזבח אינם כשאר פסולים שאם ירדו לא יעלו, אלא כשרים הם ויעלו. ורבה אמר: לא יעלו. ואולם כל עוד הגם על המזבח – ודאי לא ירדו לדברי הכל.
הלכה כרבא דבתרא הוא (רמב"ם; לקוטי הלכות).